

HET TESTAMENT VAN JEAN, AUGUSTE, FRANÇOIS BRASSEUR, CONSUL VAN RUSLAND TE OOSTENDE

door Ivan VAN HYFTE

Vita incerta! Mors certissima! ...

Je hoeft helemaal geen latijn-kenner te zijn om deze soms beangstigende waarheid te vatten.

Die levenswijsheid wist de 63-jarige Jean BRASSEUR ook al toen hij op 12 februari 1866 in het Romeinse Hotel de l'Europe, op de Piazza di Spagni, zijn holografisch testament (1) met dit citaat aanvatte.

Op zijn derde Italië-reis schreef de Oostendse consul, bankier, oud-lid van de Bestendige Deputatie van West-Vlaanderen en ridder in de Orde van Leopold en van de Heilige Stanislas van Rusland (2), in de hoofdstad van de Pauselijke Staten 13 bladzijden vol, in prachtig Frans, zijn (voorlopig!) laatste wilsbeschikking. Stof genoeg voor mij om enkele leefgewoonten in een Franstalig, patriottisch, liberaalkatholiek en burgerlijk milieu in Oostende voor de geest te halen.

* * *

* Zijn geliefde geboortestad krijgt al zijn schilderijen, inlijstingen en kunstvoorwerpen die de diverse salons en kamers van zijn huis in de Langestraat 65 sieren.

Alle gravures, lithografieën, prenten, aquarellen en tekeningen zijn dan weer voor vrienden en kennissen bestemd.

* Wat een stadsmuseum en waar zijn die naartoe, denk je hierbij...

* "Rien ne forme mieux l'esprit et le coeur que la lecture de bons livres": al zijn Franse, Engelse, Duitse, Latijnse, Italiaanse, Nederlandse en Russische boeken - meerdere honderden volumes - moeten de start zijn van een bibliotheek voor Oostendenaars en badgasten tijdens het zomerseizoen. Bedoeling? "...l'affranchissement moral et l'émancipation intellectuelle de toutes les classes de la société..."

* 1866? ...hoor ik de lezer vragend mompelen.

* Daarbovenop begiftigt hij als "propriétaire" Oostende met 40 aandelen van de "Chemin de fer de Luxembourg". Waarde : 20.000 Fr. met een dividend van 5 % dat jaarlijks aangewend moet worden voor 5 jonge Oostendenaren ("de bonne conduite, nés de parents peu aisés, ayant de principes religieux") die willen verder studeren aan het Koninklijk Atheneum te Brugge.

* Als weldoener schenkt hij één van zijn panden (Vlaanderenstraat, 6) weg aan de Burgerlijke Godshuizen van zijn stad. Huurder Auguste DUTREMEZ (3) mag zes maanden na zijn dood er blijven wonen. Zijn 800 Fr huurgeld moet dienen voor het onderhoud van 2 behoevende bejaarden (vissers of havenarbeiders).

Die prijs mag gerust opgetrokken worden tot 1.000 Fr waarmee 2 bedden voor arme invaliden aangeschaft moeten worden. Zijn familienaam moet er "eeuwig" in gegrift staan!

* Valt u het paternalisme van die dagen op?

* Zijn brave huishoudster Catherine MIROIR - die later nooit het geopend testament zal horen voorlezen - wordt na meer dan 25 jaar trouwe dienst - eigenares van zijn huis, Cirkelstraat 2. Om haar "talent culinaire" krijgt Catherine al zijn potten, pannen, ketels, kasserollen uit de verschillende keukens.

* "Domestique" Gaspard MAERNOUDT was wel geen lakei maar hij mag de gehele garderobe van de "chambre du milieu", op de 2e verdieping waar hij zich dagelijks omkleedde, voor zich houden met een som van 500 Fr er bovenop.

* Net als veel van zijn welstellende lotgenoten had Jean Auguste een "maison de campagne". "Villa Mon Délice" heette het Gistels optrekje waar tuinman Jean D'HULSTER al meer dan 30 jaar de tuin van "meneer" onderhoudt. Had hij ooit vermoed dat hij hiervoor 1.000 Fr. zou erven? ...

* Als kantoorbediende heeft August MONDAINE altijd moeten zorgen voor de aanzienlijke aandelenportefeuille van BRASSER. Die is hem hiervoor erkentelijk en geeft hem 10 aandelen van de private maatschappij "Chemin de Fer du Grand Luxembourg et de l'Ourthe". Alle acajouhouten meubelen uit het consulaatsbureau, samen met aardrijkskundige kaarten, rechtskundige naslagwerken en woordenboeken mag Auguste na de testamentaire uitvoering meenemen.

* In 1865 ondernam BRASSEUR een reis naar Denemarken, samen met Emile DEBROUWER, secretaris van de Stad en van de Handelskamer. In Kopenhagen kocht hij 10 biscuit beeldjes (ondermeer een Ganimedes, een Venus, een Jasoon...). Ter herinnering aan die reis en "pour les services qu'il rend au Commerce et à l'Industrie" heeft hij Emile met deze Deense souvenirs bedacht in zijn nalatenschap.

* * *

* Ook de familie wordt royaal begiftigd.

* Zijn neef langs moeders zijde, Jacques VANHECKE, krijgt alle kleren en een gouden repetitiehорloge, afkomstig van de schoonbroer, notaris Antoine RYCX (4).

* De juffrouwen VAN MALDEGHEM, nichtjes van de erflater, worden evenmin vergeten. Tante Elisa VANDERPLANCKE heeft ooit eens van de Russische groothertogin Helena een stel briljanten gekregen toen die in 1858 zes zomerse weken bij haar doorbracht (5). Zijn petekind Valérie zal er zich mee mogen tooien.

* Voor haar oudere zus Wally is ook een Russisch souvenir voorbehouden. Dezelfde Keizerlijke Hoogheid schonk Elisa indertijd een ring met diamanten. Bijgevolg... oncle Jean wil dat ze die laat omvormen tot een sierspeld om ze elke 24e juni, de dag van zijn patroonheilige, te dragen. "...en souvenir du vif attachement que l'oncle John, le consul de l'Autocrate de toutes les Russies lui a toujours voué...".

Een andere zus, Alice, wordt bedacht bij testamentaire beschikking met een klein, gouden damesuurwerk alsook een "broche" waarin haren van Elisa's en Jeans doodgeboren kind als een reliek bewaard worden...

* De vierde tenslotte, Albine, ontvangt bij het overlijden een op goud gemonteerde camee, meegebracht op een vorige Rome-reis en een bracelet in lava uit Napels.

Nog twee neven vallen eveneens in de prijzen. Zijn gouden zakhorloge, zijn rotting met

malachietgroene knop en zijn twee pijpen gaan naar Auguste VANMALDEHGEM. En al zijn geweren, pistolen, karabijnen en ander jachtmateriaal schenkt hij weg aan Louis VANDERPLANCKE.

* Toen de Russische groothertogin Helena in 1859 een tweede keer Oostende opzocht bij de BRASSEURS uitte ze haar dankbaarheid met een pronksieraad van fonkelende, blauwe saffieren. Nieuwe eigenares wordt Marie VANDERPLANCKE, nog een nichtje.

* Een andere schenking is er voor de UZIELLI'S: Theodose, broer van zijn schoonbroer Mathieu krijgt een smaragden ring met briljanten erop en Clement UZIELLI de rouw-ring die BRASSEUR droeg op de dag van zijn moeders overlijden (01-01-1839) (6A).

* Alle exclusieve toiletbenodigdheden die op de "commode" voor zijn spiegel in zijn slaapkamer staan - en dit is niet weinig - wijst hij toe aan zijn schoonbroer Antoine TIELENS (7). Als numismaat zal die ongetwijfeld blij zijn met de collectie Engelse munten die geslagen werden bij de troonsbestijging van George IV; alles netjes gerangschikt in een rood marokijn etui.

* Tenslotte blijven er twee enige wettelijke erfgenamen over: zijn zussen Marie, echtgenote Antoine TIELENS, wonende in het Franse Douai en Thérèse, weduwe Mathieu UZIELLI die in Londen verblijft (6B). Auguste FONTAINE, zijn zaakgelastigde, zal hierbij als uitvoerder van de successie fungeren.

* * *

* Zeven jaren zijn achter de rug. Mors certissima! "De mens wikt maar uiteindelijk God beschikt" moet Jean Auguste op Allerzielen 1873 gedacht hebben wanneer hij een eerste codicil aan zijn testament zal toevoegen. Later zal hij nog vier nieuwe aanvullende testamentaire beschikkingen bedenken...

* Sedert 1872 is de "Compagnie de Chemin de Fer du Luxembourg en le Canal de l'Ourthe" overgedragen aan de Staat. Aandelen herschikken dus! Zijn huisknecht Gaspard ziet zijn eenmalig cadeau van 500 Fr verdubbelen. Auguste, de tuinman, is al 6 jaar gestorven; zijn zoon Auguste, "rempli de zèle et de bon vouloir" stapt in het spoor van zijn vader, ook in het testament...

* De gebroederswisselagenten UZIELLI..."Ces deux bons amis dorment à l'heure qu'il est du sommeil éternel"...Een nieuw familielid duikt in hun plaats op : Madame MARCHANT, geboren Hortense WEVERS, is de nieuwe legataris.

* 18 december 1872, Jean Antoine TIELENS is niet meer. De vroegere inspecteur van de "Cie de Chemin de Fer de Luxembourg" heeft nooit een beetje toilet kunnen maken zoals zijn schoonbroer het gewenst had. Die hoopt nu dat zijn andere schoonbroer, majoor VANDERPLANCKE, met wie hij nog stomend op het Caledonion Canal heeft gevaren of Schotland en de Hebriden heeft doorkruist, "qu'il puisse s'en servir se faisant le matin la barbe avec mes bons rasoirs"...

* 1878. BRASSEUR, 76 jaar en blakend van gezondheid, de majoor echter niet... Op 20 mei komt hij te overlijden.

* 2 november 1880. Na 35 jaar vrouw aan huis geweest te zijn, wordt Cathérine MIROIR begraven met een dienst 2e klasse. De heer des huizes loopt achter de kist op het oude kerkhof. Haar nicht Augustine die haar vervangt, komt ook in haar plaats in het testament, behalve Cirkelstraat 2.

* 24 november 1882, zus Marie sterft na een slepende ziekte. Zijn enige erfgename (8) is nu nog

zijn jongere zus Thérèse die niet als hijzelf kinderloos is. Ze is de weduwe van de Londense handelaar Mathieu UZIELLI en die heeft haar een aanzienlijk fortuin achtergelaten. Dan nog maar eens alles bijsturen, denkt Jean. Onder de gelukkigen vinden we A. FONTAINE (10.000 Fr.i.p.v. 5.000), G. MAERNOUDT (10.000 Fr), "cuisinière MIROIR (500 Fr), "couturière" Virginie BLOCK (500 Fr), A. D'HULSTER (5.000 Fr) en nichtje Silvie PINCHART (4.000 Fr).

* 26 april 1884. Het gezicht van de 81-jarige consul verzwakt met de dag wat hem belet zijn kranten en documenten vlot door te nemen. Zijn nicht Silvie PINCHART leest vaak voor en vergezelt hem vol toewijding op zijn dagelijkse Oostendse wandelingen. Hij zal haar opnemen in zijn allerlaatste codicil : zij krijgt het huis in de Cirkelstraat 2. Alle nichtjes VAN MALDEGHEM en VAN DER PLANCKE, voor wie de Russische sieraden bestemd waren, zijn ondertussen getrouwd en "ils n'ont plus besoin de ces joyaux pour s'en parer dans les bals...". Zijn zus mag er vrij over beschikken.

* Met aandrang tenslotte vraagt hij Gaspard te willen zorgen, na zijn dood, voor de hond Nepos...

* 25 maart 1885. Aan de armen van de stad worden 2.000 tarwebroden van anderhalve kilo uitgedeeld. Jean BRASSEUR had het zo gewild op de dag zelf van zijn overlijden...

* * *

4 januari 2000. Onder een grote paraplu en op het doorregende, half verdronken oud kerkhof lees ik opnieuw het vergeelde testament "...Je désire que mon corps repose à côté de celui de ma bonne regretée soeur Monique BRASSEUR, veuve d'Antoine RYCX dans le caveau de famille qu'elle a fait construire à la mort de son mari...".

* Graf 5.08.29 waar voor ik sta, is in een lamentebele vervallen toestand maar het vergunningsregister (10) bevestigt alles: hier liggen de stoffelijke resten van Antoine, Monique en Jean...

-
- (1) Notariaat Henri, Louis BERGHMAN Rep. nr. 38, 9 april 1885.
 - (2) W. MAERVOET. Biografische gegevens nopens Oostendse politici 1830-1914, De Plate 1982, p. 89.
 - (3) Auguste DUTREMEZ zal later dit huis kopen voor 25.000 Fr. Deze som moet overgemaakt worden aan de Burgerlijke Godshuizen van Oostende.
 - (4) Antoine Jean RYCX (1792-1855) was gehuwd met Monique Joséphe BRASSEUR (1795-1863), oudste zus van Jean BRASSEUR.
Hij was majoor bij de Burgerwacht en voorzitter van de Godshuizen.
 - (5) I. VAN HYFTE. Royalties in Oostende 1851-1860 (2), De Plate 1998, p. 259.
 - (6 A en B) R. VAN CRAEYNEST. Mevr. UZIELLI-BRASSEUR, De Plate 1990, p. 294.
 - (7) Jean Antoine TIELENS (+ 1872) was gehuwd met Maria Coleta BRASSEUR (1800-1882), het derde kind van het echtpaar Jean Bernard BRASSEUR (1766-1846) en Maria Judith VAN HECKE (1772-1839).
 - (8) Naast Jean, Monique, Thérèse en Marie BRASSEUR had het gezin nog 2 kinderen die veel vroeger geboren waren: Joanna Josephina (1805-1824), ongehuwd en Catherina Maria (1797-1840), gehuwd met Franciscus Fedelius PIETERS.
 - (9) 4e codicillen, 6 april 1883.
 - (10) Dank aan dhr. K. VERWAERDE.